

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

MALATYA'NIN EKONOMİK DURUMU VE HAYVANCILIK SEKTÖRÜ ECONOMIC STATUS OF MALATYA AND LIVESTOCK SECTOR

Ali Yılmaz GÜNDÜZ*

Öz

Malatya, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Havzasında yer almaktadır. Adıyaman, Elazığ, Sivas illeri ile çevrili bulunmaktadır. Malatya Sultan suyu ve Sürgü Çayı vadileri ile Akdeniz'e, Tohma vadisi ile İç Anadolu'ya, Fırat Vadisi ile de Doğu Anadolu'ya açılmaktadır. Malatya, merkez ilçe dâhil 14 ilçe, 53 belediye ve 496 köye sahip bir İldir. Malatya, toprak bütünlüğü ve nüfus açısından Türkiye ortalamasının üzerindedir. 12.146 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %1.5'ine denk gelmektedir. Malatya'nın 2018 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, 765 binin üzerinde bir nüfusa sahiptir. Bu nüfusun %42.2'si 25 yaşın altındadır. 25-65 yaş arası nüfus toplam nüfusun % 49.2'sine, 65 yaş ve üstü nüfus ise toplam nüfusun % 8.5'sını oluşturmaktadır. Malatya'nın sahip olduğu verimli ovaları ve çevre illere göre sanayisinin gelişmiş olması nedeniyle Elazığ, Adıyaman, Muş ve Bingöl İllerinden sürekli göç almaktadır. Ancak, 2012-2013 yıllarına ait net göç hızına bakıldığında Malatya -%09.55 (binde) değeri ile göç veren iller arasındadır. Malatya'dan dışarıya giden göçler ağırlıklı olarak Ege ve Marmara Bölgelerindedir. Malatya'nın ekonomisi tarıma, tarımsal sanayiye ve hayvancılığa dayalıdır. Faal nüfusun % 60-70'i tarım, hayvancılık, balıkçılık ve kayısı üretimi ile uğraşır. Büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanı yetiştiriciliği önde gelen hayvancılık faaliyetleridir. Son yıllarda devletin hayvancılık sektörünü desteklemek amacıyla uygulamaya koyduğu teşvik tedbirleri sayesinde hayvancılık sektörü her geçen gün gelişmekte ve önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı Malatya'daki hayvancılık faaliyetleri ile ilgili bilgileri ortaya koymak; bugün ve gelecekte Malatya ile ilgili neler yapılması gerektiğini tespit etmek, kalkınma ve sanayileşmeye olan etkisi açısından Malatya Hayvancılık Sektörünü değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Hayvancılık, Tarım, Kalkınma, Kırsal Yöreler.

Abstract

Malatya is located in the Upper Euphrates Basin of Eastern Anatolia Region. It is surrounded by Adıyaman, Elazığ and Sivas Provinces. Malatya reaches to Mediterranean with Sultan Suyu and Sürgü River, reaches to Central Anatolia with Tohma valley and reaches to Eastern Anatolia with Fırat valley. Malatya is a province with 14 districts, 53 municipalities and 496 villages including the central district. Malatya is above the average of Turkey in terms of population and territorial integrity. With an area of 12,146 km², Malatya corresponds to 1.5% of Turkey. According to the 2018 census results of Malatya, it has a population of over 765 thousand. 42.2% of this population is under 25 years of age. The population between the ages of 25-65 constitutes 49.2% of the total population and the population aged 65 and over constitutes 8.5% of the total population. Due to the fertile plains of Malatya and the development of industry according to the surrounding provinces, it receives continuous migration from Elazığ, Adıyaman, Muş and Bingöl Provinces. Due to the fertile plains of Malatya and the development of industry, it receives continuous migration from the surrounding provinces Elazığ, Adıyaman, Muş and Bingöl. However, when the net migration rate for 2012-2013 is considered, Malatya is among the provinces that give migration with a value of - 09.55%. Migrations from Malatya to the outside are mainly from the Aegean and Marmara Regions. Malatya's economy is based on agriculture, agricultural industry and animal husbandry. 60-70% of the active population is engaged in agriculture, animal husbandry, fishing and apricot production. Cattle, ovine and poultry farming are the leading livestock activities. In recent years, thanks to the incentive measures implemented by the state to support the livestock sector, the livestock sector is developing and gaining importance every passing day. The aim of this study is to reveal information about animal husbandry activities in Malatya. Based on these data, it is aimed to determine what should be done about Malatya today and in the future and to evaluate the Malatya Livestock Sector in terms of its impact on development and industrialization.

Keywords: Malatya, Livestock, Agriculture, Development, Rural Areas.

* Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Öğretim Üyesi, ORCID: 0000-0002-1420-347X, ali.gunduz@inonu.edu.tr

1. Giriş

Hititler zamanında temelinin atıldığı ve daha sonraları da çeşitli uygarlıkların yaşamasına sahne olan Malatya Hitit devrinde "Melidu" kasabası adıyla anılırken zaman içerisinde çok farklı isimler almış, nihayetinde de bugünkü ismine kavuşmuştur. 1075 yılında Türkler tarafından fethedilen Malatya, bir süre Memlukların eline geçmiş, 1399'da Osmanlı Padişahı Yıldırım Beyazıt tarafından tekrar fethedilmiştir. Bir süre Dulkadiroğulları tarafından idare edildikten sonra, 1516 yılında doğrudan doğruya Osmanlı Devletine katılmıştır. Bugünkü Malatya, eski Malatya'nın bulunduğu yerden 9 km uzaklıktadır. Daha sonra şehir 19. yüzyılın ilk yarısında Aspuzu denilen sayfiye bölgesine taşınmıştır (Malatya Valiliği, 2003).

Tarihte çeşitli uygarlıkların yaşadığı Malatya İli, 1050 yılında Selçukluların egemenliği altına girmiş, 1399 tarihinde de Yıldırım Beyazıt zamanında Osmanlı Topraklarına katılmıştır. Malatya yöresi Osmanlılar döneminde (1831 yılı) Maraş Eyaletine bağlı bir sancak iken 1845 yılındaki idari bölünmede Malatya sancağı bu defa Harput Eyaletine bağlanmıştır. 1867 yılındaki Vilayet Nizamnamesi ile Malatya sancak olmaktan çıkarılıp kazaya dönüştürülmüş ve 1877 yılında El Aziz vilayetine bağlanmıştır. 1918 yılına kadar müstakil mutasarrıflık olan Malatya bu durumunu 1924 yılına kadar sürdürmüştür. Cumhuriyetle birlikte 20 Nisan 1924 Anayasası'nın 89. Maddesi ile il olma özelliğine kavuşmuştur (Malatya Valiliği, 2003, Malatya Raporu).

2. Malatya'nın Sosyo-Ekonomik Durumu

Malatya ilinin nüfusu, 2018 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 797.036 kişidir. Nüfusun 548.436 kişisi şehirlerde, 248.574 kişisi ise belde ve köylerde yaşamaktadır. Şehirde yaşayanların oranı % 64.6 belde ve köylerde yaşayanların oranı % 35,4'tür. İl'in nüfus yoğunluğu ise km² başına 66 kişidir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Merkez, Doğanşehir, Yeşilyurt, Darende, Akçadağ ve Battalgazi'dir. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi Hekimhan, nüfus bakımından en küçük ilçe Doğanşol ve yüzölçümü bakımından en küçük ilçe ise Kale'dir. Türkiye nüfusu 2018 yılı itibarıyla 82 milyon 3 bin 662 kişidir. Malatya nüfusu ise 797 bin 36 kişidir. Kış mevsiminde bu nüfusun yaklaşık %80'i kentlerde, %20'si de kırsal kesimde yaşamaktadır. Malatya toplam nüfus itibarı ile 81 il içerisinde 28. sırada yer alırken, nüfus artış hızı ise binde 13.1'dir. Türkiye nüfusu içindeki payı yaklaşık binde 9 civarındadır. Malatya nüfus artış hızına göre ise 81 il içerisinde 58. sırada yer almaktadır. Malatya'daki ilçe sayısı 14, belediye sayısı 53 ve köy sayısı 495'tir (TÜİK, 2018: <http://www.nufusu.com/il/malatya-nufusu>).

Malatya bölgesi 1980 öncesi tarıma ve hayvancılığa dayalı bir ekonomi iken 1980 sonrasında özellikle kayısı ağırlıklı bir ekonomiye dönüşmüştür. Yıllık ortalama kuru kayısı üretimi 80 ile 100 bin ton civarındadır. Dünya kuru kayısı piyasasının % 90'ı Türkiye'ye aittir. Bunun da % 80'i Malatya'dan karşılanmaktadır. Kayısı her yıl yaklaşık olarak 500 bin doların üzerinde bir gelir getirmektedir. Böylece kayısı hem Malatya'ya hem de Türkiye ekonomisine önemli miktarda döviz girdisi sağlanmaktadır (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası verileri, 2018).

Malatya'da, turunçgiller dışında hemen hemen tüm meyveler yetiştirilir. Halkın birçoğu geçimini, özellikle kayısı, buğday, şekerpancarı, arpa, nohut, mercimek, mısır ve çavdar gibi tarımsal ürünlerden sağlamaktadırlar. Bölge de tarıma ayrılan alanlarda tahıl ekimi ağırlıktadır. Sanayi bitkilerine ayrılan yer, sebze ve meyve üretimine ayrılan alanlardan daha fazladır. İlde bağcılık ve meyvecilik de gelişmiştir. Özellikle Arapkir bölgesinde yetiştirilen siyah üzüm Türkiye genelinde en tanınmış üzüm çeşididir. İlde bulunan toprakların yaklaşık % 55'ini çayır ve meralar oluşturmaktadır. Çayır ve meraların varlığı ise hayvancılığı bölge için elverişli kılmaktadır. Bugün Malatya da önemli ölçüde büyük ve küçükbaş hayvan varlığı olduğu bilinmektedir. Yine son yıllarda Malatya'da modern bir şekilde besicilik, süt inekçiliği ve tavukçuluk da yapılmaktadır. Ayrıca daha önce ırmak balıkçılığı şeklinde yapılan küçük balıkçılık, Karakaya Baraj Gölü'nün oluşmasıyla kenar köylerde yaşayan halkın geçim kaynağı olabilecek şekilde büyümüştür. Malatya, oldukça zengin yer altı maden kaynaklarına da sahiptir. İl sınırları içindeki en önemli yer

altı kaynağı, Hekimhan ilçesi sınırları içindeki Hasan Çelebi'de bulunan demir yataklarıdır. Hekimhan'dan başka Darende ve Pütürge ilçelerinde de zengin demir cevheri bulunmaktadır (Malatya Valiliği, Malatya İl Yıllığı, 2003).

Malatya ekonomik olarak Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan illere göre en gelişmiş illerin başında gelmektedir. 1927 sanayi sayımı ve nüfus tespitine göre Malatya'nın nüfusu 305.882, toplam 1039 iş yeri ve toplam çalışan sayısı ise 2447 iken Planlı sanayi dönemine geçildikten sonra 1.Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde devlet tarafından gerçekleştirilen ve 1939 yılında üretime geçen "Sümerbank Dokuma Fabrikası " ve "Tekel Sigara Fabrikası'nın " faaliyete geçmesiyle birlikte istihdam artışı hızlanmıştır (1927 Türkiye Nüfus Sayımı). Yine 1956 yılında işletmeye açılan Şeker Fabrikası ile bölge ekonomisi daha da canlı bir hale gelmiştir. 2018 yılı itibariyle Malatya'da 3'ü kamu sektörüne ait olmak üzere 1123 sanayi tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin büyük çoğunluğu 1. Ve 2. Organize sanayi bölgelerinde bulunmaktadır(Sanayi ve Teknoloji Malatya İl Müdürlüğü, 2018). Organize sanayi bölgelerinde 126 tane tekstil fabrikası bulunmaktadır. Çalık tekstil grubu gibi bazı büyük işletmelerde yaklaşık olarak 1500- 2000'e yakın insan çalışmaktadır. Toplam 1. Ve 2. Sanayi bölgesinde çalışan sayısı 26 bin 354 civarındadır. Yine İl'de 100'ün üzerinde kayısı fabrikası vardır. Her yıl yaklaşık olarak 80-100 bin ton arasında kuru kayısı yurt dışına ihraç edilip yaklaşık olarak bölgeye 500 milyon doların üzerinde bir gelir gelmektedir(TSO, 2018 yılı verileri; Malatya Valiliği,2018 Raporu).

Malatya ekonomisi ağırlıklı olarak sanayi, ticaret ve tarıma dayalı olup sanayi sektörü bölge gayri safi yurt hasılası içerisindeki payı öncelikli sırayı almaktadır. İlde büyük ölçekli dokuma sektörünün payı oldukça fazladır. Bugün, ülke ve bölgenin kalkınması açısından son yıllarda devlet tarafından verilen teşviklerden de Malatya insanı kendilerine düşen payı olarak bölgeyi Doğu Anadolu Bölgesinin cazibe merkezi haline getirmiştir (Malatya TSO, 2018 yılı verileri).

3. Hayvancılık Sektörü

Malatya hayvancılık sektörü yönünden önemli bir potansiyele sahiptir. Bölgede hayvancılığa elverişli geniş meraların varlığı nedeniyle küçük ve büyükbaş hayvancılığı ön plana çıkarmaktadır. Malatya'da nüfusun önemli bir kısmının geçim veya ek gelir kaynağı olan hayvancılık, sanayi sektörünün birçok koluna girdi sağlaması açısından da önemlidir. Hayvancılığın yoğun bir şekilde yapıldığı Doğu Anadolu Bölgesinde büyükbaş hayvancılığın %24.4'üne küçükbaş hayvan varlığının ise %34'üne sahiptir. Bunun nedeni bölgede geniş meraların varlığıdır.(Malatya Tarım İl Müdürlüğü,2019).

Malatya da 2013 yılı verilerine göre 130.375 büyük baş ve 290.965 de küçükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Aşağıdaki Tablo: 1'de 2002 ve 2013 yıllarına ait küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığı yer almaktadır.

Tablo:1- Malatya'da Seçilmiş 2002 ve 2018 Yılları Arası Hayvan Varlığı

Yıllar	Büyükbaş	Küçükbaş	At	Eşek	Katır
2002	110.525	236.782	2578	5472	1933
2005	101.384	226.872	2434	5274	1927
2010	101.138	238.981	1581	3311	1152
2013	130.375	290.965	1547	2089	957
2014	134.535	295.580	1412	1734	834
2015	130.371	302.199	1328	1640	730
2016	136.149	285.991	1279	1456	603
2017	171.963	339.987	1102	1254	514
2018	174.321	338.433	1121	1160	488

Kaynak: 2018 Yılı Malatya Tarım İl Müdürlüğünden Elde Edilen Veriler

Tablo:1'den de görüldüğü üzere Malatya'da hayvan varlığı yıldan yıla artış göstermektedir. 2002 yılında 110 bin civarında olan büyükbaş ve 236 bin civarında olan küçükbaş hayvan sayısı 2018 yılında 174 bin ve küçükbaş ise 338 bin seviyelerine yükselmiştir.(Küçükbaş hayvan varlığının ¼'ünü keçiler oluşturmaktadır). Bu artışın en önemli nedeni hayvancılık sektörüne verilen teşviklerden ileri gelmektedir.

Tablo: 2- Türkiye'de 2000-2017 Yılları Arası Hayvan Varlığı

Yıl	Toplam (000)	Sığır	Toplam Payı %	Manda	Toplam Payı %	Koyun	Toplam Payı %	Keçi	Toplam Payı %
2000	40.122	9.003	24.0	121	0.3	24.800	59.9	6.780	15.8
2003	41.878	9.803	23.4	121	0.3	25.173	60.1	6.800	16.2
2004	41.904	10.069	24.0	104	0.2	25.201	60.0	6.609	15.7
2005	41.984	10.526	24.8	105	0.2	25.304	59.6	6.517	15.7
2006	43.232	10.871	25.1	101	0.2	25.616	59.3	6.643	15.5
2007	42.832	11.037	25.7	85	0.2	25.462	59.4	6.286	14.7
2008	40.870	10.859	26.8	86	0.2	23.974	59.2	5.593	13.8
2009	37.614	10.723	28.5	87	0.2	21.749	57.7	5.128	13.6
2010	40.788	11.369	27.8	85	0.2	23.089	56.5	6.293	15.4
2011	44.837	12.386	27.7	98	0.2	25.031	55.9	7.277	16.2
2012	49.793	13.915	27.9	107	0.2	27.425	55.1	8.357	16.8
2013	53.042	14.415	27.2	117	0.2	29.284	55.2	9.225	17.4
2014	55.830	14.223	25.5	121	0.2	31.140	55.8	10.344	18.5
2015	56.051	13.994	25.0	133	0.2	31.507	56.2	10.414	18.6
2016	55.551	14.080	25.3	142	0.3	30.983	55.8	10.345	18.6
2017	60.417	15.943	26.4	161	0.3	33.677	55.7	10.634	17.6

TÜİK 2018 Et ve Süt Kurumu, İstatistik Verileri

Tablo: 1'den de görüldüğü üzere 1970'li yıllara kadar artan hayvan sayısına 2017 yılında önceki yıllardaki seviyesine ulaşamamıştır. 2000 yılında toplam 40 milyon olan hayvan varlığı 2017 yılında 60 milyonu aşmış durumdadır. Oysa bu rakam 1960 yıllarda 60 milyonu aşmış durumdaydı. Bu azalmadaki en önemli sebep hayvancılığın yoğun bir şekilde yapıldığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşanan terör nedeniyle hayvancılık faaliyetlerinin terk edilmesinden kaynaklanmaktadır.

2003 yılında tarım sektöründe bitkisel üretim miktarı 93.8 milyon ton ve üretim değeri cari fiyatlarla yaklaşık 40,6 milyar liradır. Canlı hayvanların toplam değeri yaklaşık 14.4 milyar lira ve toplam hayvansal üretim değeri 13.4 milyar liradır. Yine 2003 yılı itibarıyla Türkiye'de 1000 kişiye düşen hayvan sayısı Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında büyükbaş hayvan sayısında (1388), Fransa (3258), Hollanda (2328), Almanya (1665) düşük ve küçükbaş hayvan sayısında ise Türkiye'de 4515 iken Fransa'da 1742, Hollanda da 903, Almanya da 342'dir. Kümes hayvanlarında ise bu sayı Türkiye'de 39.772, Fransa da 43.318, Hollanda da 62.834, Almanya da 14.707'dir. Büyükbaş hayvancılık Doğu ve Orta Karadeniz bölgesinde ve Kayseri, Kars ve Erzurum bölgesinde yoğunlaşırken, küçükbaş hayvancılık Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ağırlıklı olarak görülmektedir. Kümes hayvancılığı ise Balıkesir ve Kocaeli bölgesinde yoğunlaşmıştır. (TÜİK, 2014).

4. Malatya'da Büyük ve Küçükbaş Hayvan Varlığı

Bölgede 2013 verilerine göre 130.375 büyükbaş ve 290.965 küçükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Bölgenin yeterli mera varlığına sahip olmasına rağmen son yıllarda (yağış yetersizliğinden dolayı 2016 sonrası yaşanan kuraklık nedeniyle) yaşanan kuraklık nedeniyle hayvanların beslenmesi için gerekli yemler yetersizdir. Bundan kaynaklanarak küçükbaş hayvan sayısında bir azalma olmuştur. Malatya toplam Türkiye büyükbaş hayvan sayısının %0.90'ına, küçükbaş hayvan varlığının ise % 0.76'sına sahiptir (Anonim, 2014).

Küçükbaş hayvanlardan sağılan koyun sayısı 2002'de 144.298 baş iken 2013'te 134.308 baş ve sağılan keçi sayısı aynı yıllarda 22.866 baştan 29.022 başa yükselmiştir. Bu yıllarda elde edilen süt miktarı ise koyunlarda 9.088 ve 10.473 ton iken keçi için 1.623 ton ve 2.699 tona yükselmiştir. Toplam hayvan sayısı 2014 yılı itibarıyla Malatya ilinde bulunan küçükbaş hayvan sayısı 295.580, büyükbaş 134.535 ve kanatlı hayvan sayısı ise 3.240.905'tir (TÜİK,2014).

Malatya'da süt hayvancılığının ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu söylenebilir. İl'deki ırk tercihleri, barınak koşulları, modern işletmelerin olmayışı, yem teminindeki güçlükler, hayvan hastalıklar, pazarlama, kalite ve hijyen problemleri, eğitilmiş personel ve çoban bulunamaması gibi bir çok sorunlar söz konusu olabilmektedir (Anonim, 2014).

Ayrıca, özellikle süt üretim faaliyetleri açısından önemli bir eksiklik de il genelinde yeterli düzeyde süt soğuk zincir sistemlerinin kurulamamış olmayışıdır. İl'de süt genellikle hijyenik olmayan ortamlarda depolanmakta ve uygun niteliklere sahip olmayan kamyonlarla seyyar şekilde toplanmaktadır. Bu da doğal olarak ürünün kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bir başkası üreticiler arasında örgütlenme ve birlikte hareket etme becerisinin yetersizliği de üreticilerin pazarlık gücünü zayıflatmakta ve süt fiyatlarını istikrarsız kılmaktadır. Bunun sonucu olarak da üretici kesim beklediği gelire sahip olamamaktadır (Anonim, 2014).

5. Malatya'nın Arazi Durumu

Malatya ilinin 12.780 km² olan yüzölçümünün %34'ü tarım arazisi, %47'si çayır ve mera, % 12'si ise orman ve fundalıklardan oluşmaktadır (Anonim, TÜİK Malatya İli İstatistikleri, 2014). Malatya tarım alanları itibarıyla Türkiye ortalamasında bulunurken çayır-mera bakımından Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölgede tarım alanlarında en çok buğday, arpa ve mercimek yetiştirilirken özellikle 1980'li yıllardan sonra söz konusu ürünlerin üretiminden vazgeçilerek kayısı üretimine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Tahıl ekim alanı olarak Akçadağ ovası, Yazıhan ovası ve Doğanşehir ovaları başta gelmektedir. Çayır ve mera bakımından ise Hekimhan (Yamadağı Sarıçiçek Bölgesi) önde gelir. Bu bölgenin yüksek olması nedeniyle kışın çok kar ve yağmurun yağması nedeniyle hem su bol hem de çayır ve meralar bol bulunmaktadır. Ayrıca bu bölgenin diğer bölgelere göre flora ve faunası da fazladır (Anonim, TÜİK Malatya İli İstatistikleri, 2014).

6. Ekonomik Faaliyetler

Malatya İl'inde yaşayan insanların büyük çoğunluğu geçimlerini tarım ve hayvancılığa bağlı sektörlerden karşılamaktadırlar. Ancak bölgede tarım ve hayvancılık faaliyetleri yöre insanların geleneksel üretim faaliyetlerini devam ettirmesi şeklinde yapılmaktadır. Tarım ve hayvancılık alanındaki üretimde asıl amaç sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Tarım ve hayvancılığın her aşamasında modern bir biçimde üretim yapıldığını söylemek mümkün değildir. Bu nedenle tarım ve hayvancılık sektöründe üretimin her aşamasında belirli kalite standartlarının bulunması ve bu çerçevede devletin söz konusu piyasada düzenleyici rol oynaması gerekmektedir. Aynı şekilde bölge insanların geçim kaynağı olan ve yaklaşık Malatya'da 10 milyonu yakın bir kayısı ağacı bulunan, her yıl yaklaşık olarak 150-200 bin ton kayısı ihracatı yapılan Malatya'da kayısı fiyatlarının tespiti konusunda da aynı sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Fiyat istikrarsızlığı da başta üreticiler olmak üzere tüketicileri de etkilemektedir. Bu da bölge ve ülke ekonomisine zarar vermekten başka bir işe yaramamaktadır. Devletin fiyat tespiti konusuna bir çözüm bulması gerekmektedir. Bu nedenle Malatya Bölgesini, tarım ve hayvancılık faaliyetleri konusunda ekonomik bir sektör olarak değerlendirmek oldukça güçtür (Akpınar, vd., 2011).

Malatya tarımsal üretim değerleri bakımından 2013 yılı verilerine göre Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında, bitkisel üretim değeri bakımından 38. ve canlı hayvan değeri bakımından da 47. sırada yer almaktadır. Bu değerlerin bugün de pek fazla değiştiğini söylemek mümkün değildir (TÜİK, 2014).

Tablo: 3- Türkiye ve Malatya'nın 2009-2012 Yıllarına ait Tarımsal Üretim Değerleri

Gösterge	Yıllar	Bitkisel Üretim Değeri	Canlı Hayvan Değeri
Türkiye	2009	68.267.486	28.145.579
	2012	87.946.988	63.546.623
Malatya	2009	701.161	276.772
	2012	926.882	605.401
	2013	848.026	498.827

Kaynak: Anonim, 2013: http://www.tarim.tr.gov.tr/HD1087-2012'de_hayvanciliga_20_milyar-112-milyon-lira-destek.html/24.11.2014

Tablo: 3'te de görüldüğü üzere hem bitkisel hem de hayvansal üretim değeri yıldan yıla sürekli artmaktadır. Özellikle son yıllarda uygulanan teşvikler hayvancılık sektörünü Türkiye genelinde birçok il gibi olduğu gibi Malatya da olumlu yönde etkilemiştir.

Devlet tarafından hayvancılığa yönelik olarak verilen teşvikler şöyledir: Süt Desteği, Anaç Sığır, Koyun ve Keçi Desteği, Hastalıktan Korunma Desteği, Buzağı Desteği, Kooperatif Destekleri, Gen Kaynaklarını Koruma Desteği, Koyun, Keçi ve Manda Islahı Desteği, Yem Bitkileri Desteği, Hayvan Hastalıkları Tazminatı, Aşı Desteği, Süt Regülasyon Desteği, Büyükbaş Besi Desteği, Küçükbaş Besicilik Desteği ve Kırsal Kalkınma Destekleridir (Anonim, 2013: <http://www.tarim.tr.gov.tr/HD1087-2012>'de hayvancılığa 20 milyar-112-milyon-lira-destek-html/24.11.2014).

Malatya'da hayvancılık ve gıda sektöründe faaliyette bulunan başlıca firmalar:

- Ak-Süt Tarım-Hayvancılık Sanayi Ticaret A.Ş
- Baype Baylan Tem Gıda Süt Et tarım Su Ürünleri Üretim Pazarlama Tic.Ltd.Şti.
- BMC Tarım ve Hayvancılık Ürünleri Gıda San.Tic.Şti.A.Ş.
- Dutpınar Gıda Sanayi Tic.Ltd.Şti.
- Güngör Tarım Hayvancılık San.Dış.Tic.Ltd.Şti.
- Hayat Tarım Gıda San. Dış.Tic.Ltd.Şti.
- İnci Tarım Hayvancılık Gıda Maddeleri San.Dış.Tic.Ltd.Şti.
- Can Tarım Gıda ve Hayvancılık Sanayi Dış Tic.Ltd.Şti.
- Kaçmazlar Gıda Maddeleri San.Dış.Tic.Ltd.Şti. gibi daha bir çok şirket bulunmaktadır. (Malatya Tarım İl müdürlüğü, 2019)

7. Sonuç ve Öneriler

Coğrafi bakımdan Malatya dağlık bir bölge olmasına rağmen aynı zamanda da geniş ovalara sahiptir: Malatya ovası, Yazıhan ovası, Doğanşehir ovası ve Akçadağ ovası gibi. Türkiye'nin 81 ili içerisinde gelişmiş illeri arasında yer alan Malatya 12 bin kilometre karenin üzerinde bir yüzölçümüne sahiptir. Malatya ilinin nüfusu, 2018 yılı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 800 bine (797.036) yakındır. Nüfusun büyük bir çoğunluğunu teşkil eden 548.436 kişisi şehirlerde yaşarken, 248.574 kişisi ise belde ve köylerde ikamet etmektedir. Şehirde yaşayanların oranı % 64,6, belde ve köylerde yaşayanların oranı % 35,4'tür. Belde ve köylerde yaşayan nüfus tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Malatya'nın yüzölçümünün yaklaşık % 55'inin çayır ve meralardan oluşması bölgeyi hayvancılık sektörü için cazip kılmaktadır (<https://www.nufusu.com/il/malatya-nufusu>)

Ülke nüfusunun hızlı bir şekilde artış gösterdiği ve ekonomik kalkınma çabalarının yoğun olarak sürdürüldüğü bir ortamda Türkiye'de hayvancılık sektörü bir taraftan yeterli ve dengeli bir beslenmenin sağlanabilmesi diğer taraftan da kalkınma adına gerekli sermayenin elde edilebilmesi için oldukça önemli bir sektördür. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi hayvancılık sektörü bakımından zengin bir potansiyele sahip olmasına rağmen bu sektörden beklenen gelişme arzu edilen bir seviyenin altındadır. Bunun sonucu olarak da göçler vuku bulmaktadır. Bugün gelişmiş ve az gelişmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik refah düzeyleri o bölgelerde bulunan ekonomiye yön veren dinamik bir sektörün varlığına borçludur. Potansiyel kaynakları iyi değerlendirilmeyen bölgelerin insanları hayatlarını gelişmiş bölgelerde sürdürmektedirler. Zaten Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri de bölgelerarası gelişmişlik farkıdır. İstanbul, İzmir, Ankara ve Antalya gibi büyük göç alan kentlerin nüfus artışından kaynaklanarak ortaya çıkan çarpık kentleşmenin altında bölgelerarası gelişmişlik farkı yatmaktadır (Kazancık, 2007, 125).

İnsanoğlunun sağlıklı bir şekilde büyümesi, gelişmesi ve dinç bir şekilde hayatını devam ettirebilmesinin yanı sıra, beyin ve vücut gelişimi bakımından da önemli olan sekiz adet aminoasit, sadece hayvansal kökenli proteinler hayvansal gıdalarda yeterli miktarda bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre sağlıklı bir insanın vücut ağırlığının her kilogramı için günde 1 gr protein tüketmesi ve bunun da %42' sinin hayvansal kökenli olması önerilmektedir. Hayvansal besinlerdeki protein miktarları ette %15-20, balıkta %19-24, yumurtada %12, sütte %3-4, peynirde ise %15- 25'dir. Sağlıklı beslenme için kırmızı et, beyaz et, süt, yumurta gibi hayvansal ürünlerin düzenli olarak tüketilmesi gerekmektedir. FAO verilerine göre 2013 yılında ülkemizde tüketilen günlük protein miktarının %72'si bitkisel kökenli gıda maddelerinden karşılanmaktadır. İnsanların yeterli ve dengeli beslenmesinde önemli rolü bulunan hayvancılık sektörü; ulusal geliri ve istihdamı artırmak, et, süt, tekstil, deri, kozmetik ve ilaç sanayi dallarına hammadde sağlamak, kalkınmaya katkıda bulunmak ve ihracat yoluyla döviz gelirlerini artırmak gibi önemli ekonomik ve sosyal fonksiyonlara sahiptir (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/57806/mod_resource/content/0/Beslenme%20Proteinler.pdf).

Hayvansal gıdalar insanların yaşamlarını devam ettiren protein ihtiyaçlarının karşılanması açısından oldukça önemlidir. Bir insanın sağlıklı ve dengeli beslenmesi için günde ihtiyaç duyduğu kırmızı et miktarı 70 gramdır. Bu miktar bize yılda 25 kg et tüketilmesi gerektiğini gösterir (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/57806/mod_resource/content/0/Beslenmede%20Proteinler.pdf).

Türkiye’de yılda 8.3 kg et (dana ve sığır) tüketirken, OECD ülkeleri 43.1 kg tüketmektedir. Yine ülkemizde koyun eti tüketimi 4.1 kg iken Domuz etinde Avrupa ülkeleri (AB) 32.3 kilogramdır. Türkiye toplam 12.4 kilogram tüketirken AB’de toplam 75.4 kilogramdır. Yine ülkemizde beyaz et (tavuk ve balık) tüketimi 20 kg iken AB’de 40 kg’dır. Ortalama kişi başına balık tüketimi 7.6 kg iken bu değer Karadeniz Bölgesinde 25 kg, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise sadece 1 kg’dır. Oysa bu değer Japonya’da 80 kg, AB ortalaması 27 kg, Norveç ve İsveç’te 80 kg’dır (<https://onedio.com/haber/yillik-ihiyac-25-kilogram-turkiye-ve-diger-ulkelerde-kisi-basi-kirmizi-et-tuketimi-ne-kadar-848941>)

Bu nedenle hayvancılık sektörü geçmişten günümüze gelinceye kadar önemli bir sektör olma özelliğini korumuştur ve aynı zamanda bu sektör tüm dünyada da geçerli bir meslek alanıdır. Bugün Avrupa’da tarımın gelişmiş olduğu ülkelerde hayvancılık sektörü de gelişmiştir. Ülkemizin her bölgesinde hayvancılık yapılmakta ve çiftçilerin bir önemli bir gelir kaynağı olmaktadır. Malatya da hayvancılık sektörü 2 binli yıllardan sonra bu sektöre verilen teşviklerle gittikçe gelişmekte ve büyümektedir. Sonuç olarak özellikle belirtmek gerekirse, Malatya’nın sahip olduğu geniş meralarla ve uygun iklimiyle hayvancılık konusunda yatırım yapacak girişimciler için ideal bir yer olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, R., vd. (2011). Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık Sektörünün Rekabet Edebilirliğinin Analizi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Trabzon
- Anonim (2014). *Malatya İli TC Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı*. Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi, Malatya İli Tarımsal Yatırım Rehberi, Ankara
- Anonim (2014). *TÜİK Hayvancılık İstatistikleri*. Ankara
- Anonim (2014). *TÜİK Malatya İli İstatistikleri*. <http://www.tuik.gov.tr//Gostergeler/iller/Malatya.pdf?2014>
<https://onedio.com/haber/yillik-ihiyac-25-kilogram-turkiye-ve-diger-ulkelerde-kisi-basi-kirmizi-et-tuketimi-ne-kadar-848941>
<http://www.tarim.tr.gov.tr/HD1087-2012/de-hayvanciliga-20-milyar-112-milyon-lira-destek-html/24.11.2014>
<http://www.tuik.gov.tr/Prehaber-bultenleri.do?id=18891/24.11.2014>
<https://www.nufusu.com/il/malatya-nufusu-2019>, erişim tarihi 21.10.2020
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/57806/mod_resource/content/0/Beslenmede%20Proteinler.pdfAtaş,F.Beslenmede Hayvansal Proteinler), erişim tarihi 21.10.2020
- Kazancık, Leyla, B. (2007). Bölgesel Gelişme ve Sektör-Bölge Yığınlaşması. 2. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, 25-26 Ekim İzmir, DPT Yayını
- Malatya Tarım İl Müdürlüğü Verileri (2019)*, Malatya
- Malatya Ticaret ve Sanayi Odası 2018 Yılı Verileri*, Malatya
- Malatya Valiliği, *2018 Malatya İli Raporu*.